

POSTANOWIENIE

Dnia 4 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie **S.P.**

podejrzanego o czyn z art. 157 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 4 grudnia 2024 r.,

działając z urzędu,

w związku z kasacją Prokuratora Generalnego skierowaną na korzyść
podejrzanego

od prawomocnych postanowień Sądu Rejonowego w Gostyninie:

z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15)

i z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15),

postanowił:

**1. na podstawie art. 532 § 1 i 3 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.
wstrzymać wykonanie prawomocnego postanowienia Sądu
Rejonowego w Gostyninie z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko
434/17 (II K 172/15);**

**2. na podstawie art. 532 § 1 i 3 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.
wstrzymać wykonanie prawomocnego postanowienia Sądu
Rejonowego w Gostyninie z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko
398/19 (II K 172/15),**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt II K 172/15, Sąd Rejonowy w Gostyninie uznając, że S.P. dopuścił się zarzucanego mu czynu z art.

157 § 1 k.k., mając w chwili zarzucanego mu czynu zniesioną zdolność rozpoznania jego znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem z powodu choroby psychicznej, na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie przeciwko podejrzanemu a w oparciu o przepis art. 93 § 1 pkt 2 k.k. w zw. z art. 93b § 1 k.k. w zw. z art. 93f § 1 k.k. Sąd ten zastosował wobec podejrzanego S.P. środek zabezpieczający w postaci obowiązku poddania się terapii psychiatrycznej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. z obowiązkiem stawienia się w placówce w terminach wyznaczonych przez lekarza psychiatrę. Postanowienie to uprawomocniło się z dniem 18 listopada 2015 r.

Z dowodów zgromadzonych w aktach wskazanej sprawy wynikało, że w trakcie postępowania przygotowawczego S.P. został poddany badaniom przez biegłych psychiatrów, którzy rozpoznali u niego psychozę o obrazie schizofrenii paranoidalnej. W ocenie biegłych, z uwagi na objawy choroby psychicznej, mające postać urojeń odnoszących i prześladowczych, podejrzany w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu miał zniesioną zarówno zdolność rozpoznania jego znaczenia, jak i zdolność pokierowania swoim postępowaniem w rozumieniu art. 31 § 1 k.k. Jednocześnie biegli stwierdzili, że aktualny stan psychiczny S.P. wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego w przyszłości czynu o znacznej społecznej szkodliwości, co winno skutkować orzeczeniem wobec niego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Swój wniosek biegli uzasadnili utrzymywaniem się u podejrzanego urojeniowej interpretacji dokonanego pobicia, brakiem poczucia choroby psychicznej, w tym brakiem motywacji do samodzielnego przyjmowania leków oraz utrzymującą się mimo wdrożonego leczenia dysfориę (tj. nasilające się bez wyraźnego powodu gniewne napięcie emocjonalne i rozdrażnienie).

Z pozyskanej na etapie postępowania sądowego uzupełniającej opinii sądowo-psychiatrycznej z 2 listopada 2015 r. wynikało, że – poza zdiagnozowaną u podejrzanego chorobą psychiczną o obrazie schizofrenii paranoidalnej – od pół roku u S.P. utrzymuje się poprawa stanu psychicznego, mająca charakter remisji oraz że aktualny stan psychiczny podejrzanego nie wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Jednocześnie biegli wskazali, że poprawa stanu

psychicznego S.P. nie ma charakteru trwałego i wymaga on dalszego systematycznego farmakologicznego leczenia psychiatrycznego, co powoduje, iż winien być zastosowany wobec niego środek zabezpieczający w postaci leczenia w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego (przerwanie leczenia spowoduje wystąpienie objawów wytwórczych schizofrenii (omamów i urojeń) oraz wynikających z tych objawów zachowań o charakterze agresji fizycznej wobec innych osób).

W toku postępowania wykonawczego, postanowieniem z dnia 3 czerwca 2016 r., sygn. akt Ko 522/16 (II K 172/15) Sąd Rejonowy w Gostyninie, w oparciu o przepis art. 204 k.k.w., orzekł o stosowaniu w dalszym ciągu wobec podejrzanego S.P. środka zabezpieczającego w postaci terapii psychiatrycznej.

W związku z sygnałami wskazującymi na agresywne zachowania S. P. podczas jego pobytu w Domu Opieki Społecznej C. filia w G., jak i liczne jego czasowe pobyty w zakładach psychiatrycznych, w dniu 9 maja 2017 r. została wydana przez lekarza psychiatrę opinia o stanie zdrowia psychicznego S.P., z której wynikało, że podejrzany w ciągu pół roku, z uwagi na zaostrzenie schizofrenii paranoidalnej i agresywnych zachowań, był pięciokrotnie hospitalizowany w szpitalu psychiatrycznym. Stwierdzono także, iż nie jest możliwe skuteczne leczenie pacjenta w warunkach ambulatoryjnych, ponieważ istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego kolejnego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Z tego względu, zdaniem lekarza psychiatry S.P. wymagał terapii w ośrodku zamkniętym o wzmocnionym poziomie zabezpieczenia.

Stąd też postanowieniem z dnia 18 maja 2017 r. Sąd Rejonowy w Gostyninie dopuścił dowód z opinii biegłego psychologa na okoliczność aktualnego stanu zdrowia S.P. oraz na okoliczność istnienia wysokiego prawdopodobieństwa popełnienia przez podejrzanego w przyszłości czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości.

W wydanej w dniu 12 czerwca 2017 r. opinii biegła z zakresu psychologii stwierdziła występowanie u S.P. objawów wytwórczych choroby psychicznej o obrazie schizofrenii paranoidalnej, brak krytycyzmu wobec tych objawów, agresję werbalną oraz fizyczną wobec otoczenia, z których to przejawów końcowo wysunęła wniosek, iż obecny stan psychiczny opiniowanego wskazuje na wysokie

prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości.

Po uzyskaniu wyżej wymienionych opinii i przeprowadzeniu postępowania dowodowego na posiedzeniu, postanowieniem z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15). Sąd Rejonowy w Gostyninie, działając na podstawie art. 199b k.k.w. w zw. z art. 93a § 1 pkt 4 k.k. i art. 93g k.k., zmienił wobec S.P. sposób wykonywania środka zabezpieczającego orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie o sygn. akt II K 172/15, w postaci poddania się terapii psychiatrycznej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. w ten sposób, że zarządził wykonywanie orzeczonego środka zabezpieczającego w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym dysponującym oddziałem o wzmocnionym stopniu zabezpieczenia.

Po uzyskaniu opinii Komisji Psychiatrycznej do Spraw Środków Zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia z dnia 28 czerwca 2017 r., postanowieniem z dnia 25 lipca 2017 r., sygn. akt Ko 620/17 (II K 172/15) Sąd Rejonowy w Gostyninie określił, iż miejscem wykonywania środka zabezpieczającego orzeczonego wobec podejrzanego S.P. będzie Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Ś..

Następnie, uwzględniając treść pozyskiwanych opinii o stanie zdrowia psychicznego internowanego, postanowieniami: z dnia 5 lutego 2018 r. sygn. akt II Ko 44/18 (II K 172/15) oraz z dnia 7 sierpnia 2018 r., sygn. akt Ko 581/19 (II K 172/15), Sąd Rejonowy w Gostyninie orzekł o dalszym stosowaniu wobec S.P. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym.

W dalszej kolejności postanowieniem z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt Ko 1105/18 (II K 172/15), Sąd Rejonowy w Gostyninie, na podstawie art. 204 § 1 k.k.w., orzekł o stosowaniu w dalszym ciągu wobec S.P. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, przy czym, na podstawie art. 201 § 2 k.k.w., zmienił miejsce wykonywania tego środka (zgodnie z kolejną opinią Komisji Psychiatrycznej do Spraw Środków Zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia z dnia 20 listopada 2018 r.) na Regionalny Ośrodek Psychiatrii Sądowej w S., oddział o maksymalnym - najwyższym - stopniu zabezpieczenia.

Kolejno, procedując w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego, postanowieniem z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15). Sąd Rejonowy w Gostyninie, na podstawie art. 1 § 2 k.k.w. w zw. z art. 354a § 1 pkt 2 k.p.k. i art. 202 § 1 k.p.k. w zw. z art. 204 § 1 k.k.w. w zw. z art. 93a § 1 pkt 4 k.k. i art. 93b k.k. oraz art. 93g § 1 k.k., zmienił wobec S.P. sposób wykonywania środka zabezpieczającego orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie II K 172/15 w postaci poddania się terapii psychiatrycznej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. w ten sposób, że zastosował wobec S.P. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia go w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym - w Regionalnym Ośrodku Psychiatrii Sądowej w S. na oddziale o maksymalnym stopniu zabezpieczenia - oraz orzekł o stosowaniu w dalszym ciągu tak określonego środka zabezpieczającego

Uzasadniając ww. rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy stwierdził, że mimo, iż w dniu 14 czerwca 2017 r. mocą postanowienia Sądu Rejonowego w Gostyninie w sprawie Ko 434/17, orzeczono już o pobycie podejrzanego S.P. w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, w miejsce stosowanego dotychczas leczenia ambulatoryjnego, podstawą wydanego wówczas rozstrzygnięcia były opinie jednego biegłego lekarza psychiatry oraz biegłego psychologa, co należy uznać za niezgodne z wymogami procesowymi dotyczącymi możliwości orzeczenia surowszego środka zabezpieczającego. Stąd też w ocenie Sądu powstała konieczność uzyskania opinii o aktualnym stanie zdrowia psychicznego S. P. i zasadności stosowania lub zmiany orzeczonego wobec niego środka zabezpieczającego, która zostanie sporządzona przez dwóch biegłych lekarzy psychiatrów.

Zgodnie zaś z opinią sądowo-psychiatryczną z dnia 26 sierpnia 2019 r., po przeprowadzonym badaniu podejrzanego, zebraniu wywiadu od personelu medycznego zajmującego się leczeniem i terapią chorego oraz zaznajomieniu się z dokumentacją medyczną i aktami sprawy, biegli psychiatrzy rozpoznali u S.P. chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej, przebiegającej przewlekłe od co najmniej 19 roku życia, której objawy pozytywne i ujemne utrzymują się nadal. Zdaniem biegłych, w ciągu kilkuletniego wykonywania środka

zabezpieczającego (w formie terapii ambulatoryjnej i hospitalizacji w zakładzie psychiatrycznym), pomimo intensywnych działań farmakologicznych, psychoterapii i innych form terapii, nie udało się ustabilizować stanu psychicznego internowanego. U S.P. nadal występują objawy choroby, w dalszym ciągu wykazuje niedostateczną akceptację leczenia farmakologicznego i oddziaływań psychoterapeutycznych, ma powierzchowny wgląd we własną chorobę oraz bagatelizuje swoje zachowania agresywne. W tej sytuacji biegli uznali, że ryzyko ponownego popełnienia przez S.P. czynów o znacznej społecznej szkodliwości, w tym czynów z zastosowaniem przemocy, zagrażających życiu i zdrowiu innych osób, w wypadku przebywania chorego poza szpitalem, a także przebywania w szpitalu w warunkach niższego stopnia zabezpieczenia, jest bardzo wysokie, co skutkuje koniecznością dalszego wykonywania wobec podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, w oddziale o maksymalnym stopniu zabezpieczenia.

Mając powyższe na uwadze Sąd Rejonowy w Gostyninie uznał, że leczenie ambulatoryjne S.P. okazało się niewystarczające i nie jest możliwe stosowanie wobec niego łagodniejszego środka zabezpieczającego, co powoduje, że konieczne jest wykonywanie wobec tego podejrzanego środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym w oddziale o maksymalnym stopniu zabezpieczenia.

Jak wynika z akt sprawy o dalszym stosowaniu wobec podejrzanego S.P. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, , orzekał – po uzyskaniu kolejnych opinii specjalistów z zakresu psychiatrii oraz psychologa – Sąd Rejonowy w S. postanowieniami: z dnia 28 kwietnia 2020 r. sygn. akt II Ko 228/20; z dnia 18 września 2020 r., sygn. akt II Ko 1778/20; z dnia 25 marca 2021 r., sygn. akt II 1 Ko 131/21; z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt II 1 Ko 1671/21; z dnia 13 kwietnia 2022 r.. sygn. akt II 1 Ko 386/22; z dnia 26 października 2022 r., sygn. akt II 1 Ko 2029/22; z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II 1 Ko 450/23; z dnia 17 października 2023 r., sygn. akt II 1 Ko 1816/23.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w S. z dnia 23 lutego 2024 r., sygn. akt II 1 Ko 16/24, wobec polepszenia stanu psychicznego i funkcjonowania sprawcy, zmieniono wobec S.P. rodzaj zakładu, w którym wykonywany był środek zabezpieczający na zakład psychiatryczny dysponujący warunkami wzmocnionego

poziomu zabezpieczenia, tj. Instytut Psychiatrii i Neurologii w W., zaś postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2024 r., sygn. akt II 1 Ko 580/24, orzeczono dalsze stosowanie środka zabezpieczającego w postaci leczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Obecnie Prokurator Generalny zaskarżył w trybie art. 521 § 1 k.p.k. kasacją skierowaną na korzyść podejrzanego prawomocne postanowienia Sądu Rejonowego w Gostyninie: z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15) i z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15), zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść ww. postanowień naruszenie art. 93g § 1 k.k., art. 93b § 1 zd. drugie k.k. i art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k., polegające na zmianie orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie o sygn. akt II K 172/15 wobec podejrzanego S.P. środka zabezpieczającego w postaci terapii psychiatrycznej realizowanej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. z obowiązkiem stawiennictwa w wyznaczonej placówce w terminach wyznaczonych przez lekarza psychiatrę i orzeczeniu w to miejsce wobec tego podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym w sytuacji, gdy w toku postępowania wykonawczego nie jest możliwe orzeczenie po raz pierwszy środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, bowiem orzeczenie takiego środka możliwe jest jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, a więc w orzeczeniu merytorycznie kończącym postępowanie, tj. wyroku skazującym sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i 3 k.k. lub orzeczeniu umarzającym postępowanie wobec sprawcy będącego w chwili popełnienia czynu zabronionego w stanie niepoczytalności, natomiast zmiana orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym może nastąpić wyłącznie w zakresie środków wymienionych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., co w konsekwencji doprowadziło do zarządzenia wykonywania wobec S.P. - bez podstawy prawnej - środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonych orzeczeń w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Gostyninie do ponownego

rozpoznania. Uzasadniając wniesioną kasację Prokurator Generalny podniósł w szczególności, że wynikająca z art. 93b § 3 zdanie drugie k.k. możliwość zmiany środka zabezpieczającego może dotyczyć wyłącznie środków wolnościowych, o których mowa w art. 93a § 1-3 k.k. Zarówno środek zabezpieczający o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym (art. 93b § 5 k.k.), jak i nakaz oraz zakazy odpowiadające środkom karnym, o których mowa w art. 93a § 2 k.k., można bowiem orzec wyłącznie w wyroku lub postanowieniu kończącym postępowanie. Skarżący, na poparcie poglądu stanowiącego oś zarzutu kasacji, odwołał się do licznych judykatów Sądu Najwyższego, m.in. postanowień: z 14 maja 2021 r., III KK 104/21; z 27 kwietnia 2022 r., V KK 122/22; z 7 września 2021 r., sygn. IV KK 398/21 oraz z 11 czerwca 2021 r., IV KK 227/21 (OSNKW 2021/10/38).

W zaistniałym układzie procesowym Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Pomimo, że w kasacji nie zawarto wniosku o wstrzymanie wykonania zaskarżonych nią postanowień, nie ulega wątpliwości, że wstrzymanie, na podstawie art. 532 § 1 k.p.k., wykonania zaskarżonego kasacją orzeczenia jest odstępstwem od reguły bezzwłocznej wykonalności prawomocnych orzeczeń (art 9 k.k.w.) i z tego powodu zastosowanie tej instytucji następuje wyjątkowo, z reguły na uzasadniony wniosek strony postępowania. Może jednak nastąpić z urzędu, a to wobec braku w art. 532 k.p.k. ograniczeń normatywnych do działania Sądu Najwyższego *ex officio*. Dla takiego postąpienia każdorazowo konieczne jest jednak stwierdzenie zaistnienia szczególnych względów, w szczególności, że podniesione w kasacji zarzuty są *prima facie* zasadne i wobec tego zachodzi wysokie prawdopodobieństwo wydania orzeczenia kasatoryjnego (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 15 lutego 2018 r., II KK 23/18).

Uwzględniając argumentację powołaną w kasacji Prokuratora Generalnego, w świetle przeprowadzonej analizy materiałów postępowania Sąd Najwyższy – nie przesądzając oczywiście ostatecznego efektu wniesienia tej skargi, która będzie przedmiotem dalszego badania merytorycznego – przyjął już na obecnym etapie sprawy, że uwzględnienie kasacji jawi się jako wysoce prawdopodobne i wstrzymał wykonanie orzeczeń wskazanych w części dyspozytywnej postanowienia.

Treść zarzutu kasacji, jak i jej uzasadnienie rodzi bowiem poważne i uzasadnione wątpliwości, czy podejrzany S. P. jest poddany detencji sądowo-psychiatrycznej na podstawie prawidłowego, także pod względem formalno-prawnym, postanowienia Sądu. Nie ulega zaś wątpliwości, że w demokratycznym państwie prawnym (art. 2 Konstytucji RP) wolność człowieka podlega ochronie prawnej (art. 31 ust. 1 Konstytucji RP). Podstawową zaś emanacją wolności człowieka jest m.in. wolność osobista. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie (art. 41 ust. 1 Konstytucji RP). Oznacza to, że w świetle Konstytucji RP nie do zaakceptowania jest sytuacja, w której pozbawienie jednostki wolności, także w wyniku detencji sądowo-psychiatrycznej, następuje w efekcie wadliwej podstawy prawnej, czy braku jej w ogóle.

W końcu rozważań wskazać należało, że w zaistniałym w sprawie układzie proceduralnym, Sąd Najwyższy nie dysponuje karnoprosocowym instrumentem, umożliwiającym z jednej strony przywrócić podejrzanemu jego konstytucyjnych praw i wolności (zwolnienia z zakładu zamkniętego) do czasu rozpoznania kasacji, ale jednocześnie zabezpieczającym interes ogółu społeczeństwa przed możliwymi skutkami, które mogłyby wynikać z zachowań podejrzanego stanowiących objaw jego choroby. Jediną możliwością zachowania równowagi w omówionym zakresie pozostaje wykorzystanie instytucji przewidzianych przepisami (art. 23 ust. 1 - 5) ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 917) i o rozważenie potrzeby podjęcia stosownych czynności przewidzianych we wskazanej ustawie, Sąd Najwyższy zwróci się do Dyrektora Instytutu Psychiatrii i Neurologii w W., w którym to Instytucie podejrzanym odbywa aktualnie detencję psychiatryczną.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w części dyspozytywnej postanowienia.

[WB]

[ał]

